

Побутування смислу в соціумі як репрезентація актуалізації особистості на тлі бібліотечної справи

УДК 94: 303

Людське існування замкнене на суб'єктивній природі особистості: таким чином, будь-яка дія в онтологічній реальності виступає як симулякр («копія», що не має оригінального варіанту в навколишньому світі, тобто семіотичним знаком, не позначуваного у ній). При цьому динаміка такої «дії» привносить через дуальність природи смислу самого знаку: так, з одного боку – це елемент мовної свідомості, що репрезентується через позірно прямий зв'язок між назвою й предметом; з іншого – як культурна динаміка смислу, покладеного через особливості функціонування основ усталеної системи побутування останнього в людській спільноті. Зрозуміло, що за таких умов фізичне представлення дії відходить на другий план, оскільки саме її підґрунтя постає чинником, продукуючим повторюваність певних вчинків людини, а, значить, і соціальних процесів (останнє є вкрай важливим для політичної локалізації певного соціального явища та прогнозування наслідків його функціонування).

Для бібліотечної справи, так само як і політичної науки, розуміння особливостей побутування особистості у суспільстві, на

нашу думку, є базовим: першою чергою, це пов'язано з тим, що політичний та бібліотечний інститути, зазвичай, тлумачаться не автономно, але як такі, що перебувають у нерозривному зв'язку із соціумом, відповідаючи на його запити. При цьому побутування людської психіки можна розглядати з позицій первинно закладеної реакційності (протистояння соціальному й культурному прогресу), характерної для структури будь-якого соціуму у вигляді латентних тенденцій до супротиву. Це психологічна зумовленість рівноваги, гомеостазу (сталості функціонування), прагненням до якої визначається будь-який соціум. На нашу думку, найкраще природу такого явища можна спостерегти, розглянувши реакцію людини на больове відчуття, в основі чого лежать дії, що залежать від середовищних й культурних факторів, а також індивідуальних понять прийнятної поведінки, рівня демонстративності та інших факторів [1]. Фактично, тут можна говорити про вплив ментального поля на фізичне, тобто про зумовленість фізичного вияву ментальною вмотивованістю і, відповідно, градацію спектру реакцій-

Summary

The article describes the features of the place and role of the existence of sense as the representation of the actualization of the individual in the context of library science; analyzed taking into account the specificity of this phenomenon in library practice in the background updating of libraries in the modern world.

Keywords: existence of sense, modern libraries, comprehension, reading, communication, library services.

ності особистості стосовно матеріальних факторів її існування.

Останнє приводить нас до думки про гнучкість таких реакцій, а, відтак, і поведінки, сучасного індивідууму, тобто зумовленість останньої певними факторами-подразниками, що є змінними: своєю чергою, репрезентуючи глибшу проблему особливостей побутування смислу, а, відтак, і особистості у соціумі: як наслідок – питання аналізу цього процесу як складної міждисциплінарної проблеми. Особливістю останньої є поліваріантність (багатоваріантність) реакції індивідуума на один і той же подразник

(частково вищезазначену) в неоднакових (змінних) умовах: так, той же біль жадана спокута гріхів, як очікуваний показник успішності тренування у спортивному залі [1] і тому подібне.

Метою статті є розгляд особливостей місця і ролі побутування смислу в соціумі як виразника актуалізації особистості. Предметом – специфіка врахування цього феномену в бібліотечній практиці на тлі актуалізації бібліотек в сучасних умовах.

У світлі вищезазначеного природа окресленої у нашому дослідженні проблеми є не тільки міждис-

циплінарною (міжпредметною), а й інтердисциплінарною (є точкою перетину ряду областей знань: соціології, політології, бібліотечної справи, психології, філології, філософії тощо), тобто такою, вирішення якої спричинює кооперування методологій та інструментарію різних наук задля її (проблеми) розв'язання. Так, основоположними ми вважаємо праці таких вчених як: П. Абеляр, Ф. Бацевич, М. Ямпольський та інші.

Таким чином, вкрай важливо врахувати сучасні особливості сприймання смислу для будь-якої сфери суспільного життя, оскільки останнє спричинює автоматичну актуалізацію окресленої сфери у соціумі. Так, на сьогодні для означеного процесу характерною є візуалізація (унаочнення), тобто супровід інформації зображенням, інтертекстуальність (будь-який текст виступає складником широкого культурного контексту, репрезентуючи собою міжтекстові зв'язки) та інтермедіальність (міжмедіальні зв'язки, суть яких у тому, що продукти культури взаємодіють між собою) тощо. Найкраще окреслені тенденції можна унаочнити прикладами структури типового посту

(повідомлення) в соціальних мережах – як мінімум, він містить зображення й аудіофайл або зображення і текст, однак це може бути й поєднання декількох елементів: відео, зображення, аудіо.

Зауважимо, що ми не говоримо тут про непрофесійні пости користувачів, для яких, тим не менш, окреслена тенденція зберігається, але саме про пости в публіках (групах), орієнтованих на свою популяризацію (збільшення кількості передплатників), оскільки для них характерний більший ступінь типізації.

Природно, що вищезазначені особливості впливають не тільки на представлення (репрезентацію) інформації (смислу), але й структуру її подання: оповідь у наші дні перетворилася, першою чергою, у проектування. Так, на відміну від рекламного тексту (інформаційного джерела – в цьому випадку), створеного копірайтером, спеціалістом PR та іншими, для сучасного текстового масиву, як джерела інформації, характерною є відсутність образу конкретного результату. Таким чином, тим місцем, де ви можете зберегти вірність первинному задуму постає територія історії (термін

І. Осколкова-Ценціпера). Остання має бути достатньо сильною, щоб «чіплятися» за навколишнє середовище, тобто такою, що змусить людські мізки або емоції доклати працювати [2], приводячи до жаданого нами результату: покупки потрібного товару, вибору певної партії тощо. При цьому, чітке розуміння потреб сучасної особистості, на нашу думку, є наразі необхідним не тільки в сферах, безпосередньо пов'язаних із маркетинговою діяльністю, тобто таких, послуги яких пов'язані із задоволенням потреб користувачів (до речі, у вузькому розумінні, до них можна віднести політику, освіту, бібліотечну справу тощо), але й таких, що не мають безпосередньої репрезентації у них, однак є дотичними до неї. Саме тому виникають численні методи вимірювання людської особистості, однією з яких виступає психометрія, покликана дослідити особливості побутування людини у соціумі на прикладі її поведінки у віртуальному середовищі.

Згадана нами психометрія, іноді звана психографією, – це наукова спроба дослідити й виміряти людську особистість. Цікаво, що в сучасній психології стандартом такого процесу став так званий «метод океану», підґрунтям якого стала ідея про те, що кожна риса характеру може бути досліджена за допомогою п'яти вимірювань (відкритості, сумлінності, екстраверсії, доброзичливості, нейротизму (уразливості)). На підставі цих вимірювань порівняно точно можна сказати, з ким маєш справу, які в цієї особи бажання і страхи, нарешті,

як вона зазвичай поводитиметься [3].

Зрозуміло, що подібна інформація безпосередньо пов'язана зі ступенем актуалізації суспільством певної сфери (в нашому випадку – бібліотечної або політичної), оскільки ці дані безпосередньо стають ключем до розуміння потреб користувачів, виборців, клієнтів тощо. Таким чином, знання останніх дає змогу вибудувати правильну та успішну стратегію з актуалізації потреб користувачів задля повнішого задоволення останніх, а також правильнішого вибудовування структури таких сервісів, одним з яких є обслуговування в сучасних бібліотеках, а також розуміння потреб й бажань електорату – в політиці.

У нашому випадку йдеться про те, що у своїй роботі сучасні бібліотеки мають стати не тільки інформаційними, а й, першою чергою, комунікативними центрами для своїх споживачів (користувачів). Така видозміна їхньої ролі, на нашу думку, пов'язана із декількома факторами: по-перше – появою альтернативних джерел інформації, головним з яких є інтернет; по-друге – якісно новим підходом до бібліотечного маркетингу; по-третє – необхідністю переосмислення місця і ролі бібліотек у суспільстві. Останнє пов'язано з необхідністю побудови якісно нової системи взаємодії між індивідумом та інформацією, що б враховувала не тільки вимоги часу (сучасні інформаційні й психологічні особливості), а й стала репрезентантом нових відносин між владою та суспільством.

Показовою у цьому плані є діяльність Наукової бібліотеки Дипломатичної академії України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ (сайт – <http://dipacadem.kiev.ua/biblioteka/>), робота якої лімітується й вибудовується із врахування вищезазначених особливостей побутування смислу, а, відтак, і сприймання інформаційних даних, специфікою їх актуалізації (затребуваності).

Зокрема мовиться про серію нещодавніх (кінець 2016-го – початок 2017-го) книжкових виставок-презентацій, створених цією установою:

1. Всесвітній день інформації (24.11.16): мета цієї виставки-презентації полягає у відзначенні Всесвітнього дня інформації, популяризації книжкового фонду та ефективного його використання у навчальному та науковому процесі.

2. Україна – Угорщина (05.12.16): створена в рамках Міжнародної науково-практичної конференції «Україна – Угорщина: 25 років дипломатичних відносин». Була підготовлена разом із Посольством Республіки Угорщина, на ній були презентовані матеріали з фондів Наукової бібліотеки ДАУ, бібліотеки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса НАН України, Наукової бібліотеки Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Учасникам конференції був представлений бібліографічний покажчик джерел фонду Наукової бібліотеки ДАУ на тему: «Україна – Угорщина: 25 років дипломатичних відносин».

3. Дари послів НБ ДАУ

(18.01.16): книжковий фонд Наукової бібліотеки Академії збагатився у 2016 році більше ніж на 140 примірників чудової, актуальної і корисної у навчальному процесі літератури тринадцятьма мовами (англійська, арабська, грецька, іспанська, латинська, німецька, португальська, російська, румунська, угорська, узбецька, фінська, японська). Подаровані книги відповідають профілю колекції бібліотеки: монографії, довідники, аналітичні доповіді, дослідження, художні альбоми, науково-популярні видання, що охоплюють цілий ряд затребуваних і важливих тем, а саме: історія, політична історія країн; зовнішня і внутрішня політика; двосторонні відносини; економіка; національна безпека, громадянське суспільство; соціальне управління, культура; релігієзнавство; художня література тощо. Мета цієї виставки-презентації полягає у популяризації нових надходжень книжкового фонду та ефективного його використання.

Отже, якщо ж говорити конкретно про бібліотечну справу, то її реформування, переосмислення продукується, першою чергою,

тим, що інформаційні ресурси бібліотек починають розглядатися як специфічний товар, послуги і тому подібне, що позицінуються у контексті попиту на нього. Останнє дозволяє говорити про градацію актуалізованості сучасних бібліотек, а саме – про її (актуалізованість) підвищення за рахунок посилення зв'язку із суспільством: так, розглядаючи власні послуги й продукти як товар, бібліотека, подібно до інших закладів обслуговування, ставить собі за мету покращити попит на них, стаючи більш затребуваною людською спільнотою. У перспективі подібна тенденція має призвести до радикальної інноваційності розвитку бібліотечних закладів, що дозволить реформувати бібліотечну сферу, підвищивши її соціальну детермінованість (визначеність), що, відтак, – посилить взаємозв'язок із суспільством за рахунок розуміння його потреб, тобто вона стане виразником останніх, матеріалізуючи їх у своїй діяльності.

При цьому важливим також вважаємо врахування такої властивості: і культура в цілому, і субкультура всередині одного суспільства, названа

М. Дуглас, гратковістю. Так, на думку вченої, існують високограткові та низькограткові культури: у першому випадку йдеться про поділ індивідів, груп, об'єктів будь-якого типу на категорії, що приводяться у відповідність одна до одної; у другому – про розмивання меж між означеними категоріями [4]. Останнє, природно, призводить до хаотичності, диференційованості смислу останніх. Вищезазначене доводить нам, що для сучасного суспільства характерним є синкретизм високограткового та низькограткового типів культур. Останнє пов'язане з гіперболізованою розшарованістю сучасного суспільства, що продукує диференціацію потреб індивідумів і, як наслідок, суб'єктивізм побудови смислових ланцюжків останніх.

Фактично, для представників високограткової культури є характерним вкорінення соціального порядку в певній теорії порядку природного, що не заважає її представникам примиритись із певними формами правильності, які не мають біологічного підґрунтя й не базовані ні на чому, окрім конвенції (договору). Водночас для них є характерною вищезазначена реакційність, що проявляється у розчиненні меж окресленої конвенції, переміщенні категорій та речей, які раніше проводили певну чітку межу, незалежно від гендеру та приналежності до соціальних груп [5] тощо. Для бібліотечної справи елемент високограткової культури проявляється в укоріненості й сталості функціонування бібліотечних закладів, а також догматичності їхньої

роботи й нездатності, часто-густо, до змін своєї «політики» стосовно людей, які є їхніми користувачами, до потреб яких вони, власне, і мають бути адаптовані. У цьому розумінні бібліотечна діяльність постає за межею специфічно професійної, виходячи на рівень суспільно релевантної (значущої), органічно вплітаючись до інформаційної політики країни. Таким чином, на нашу думку, бібліотечна сфера потребує збільшення у своїй структурі частки низькограткової культури, оскільки це забезпечить гнучкість та актуальність її діяльності в сучасному інформаційному суспільстві.

Подібно до того, як больовий поріг, зокрема сприйняття больового відчуття, залежить від багатьох факторів (попереднього життєвого досвіду, в тому числі «больового анамнезу», соціокультурних факторів, сімейних традицій, рівня вмотивованості людини у конкретний момент часу, наявності супутніх емоційних або психічних порушень (депресії або тривожного розладу), порушення сну, загального рівня втоми людини, рівня сприйманого стресу, а також гормонального рівня) [1], так і реформування бібліотечної справи, першою чергою, пов'язане з геополітичною ситуацією в цілому та особливостями політики певного регіону зокрема. Так, для українського соціуму є характерними низка факторів, серед яких слабка нормативно-правова база у сфері інформації (авторського права); низький рівень матеріально-технічного забезпечення сфери; старіння кадрів, а

також слабка комп'ютерна та інформаційна грамотність, недостатність фінансування тощо.

Отже, побутування смислу в соціумі є виразником актуалізації особистості за посередництва механізму перенесення її почуттів, вражень, попереднього досвіду тощо на конкретну культурну дію, що виступає як матеріальний вираз її (особистості) соціальних очікувань та жадань. У контексті бібліотечної справи такий механізм продукує переосмислення ролі і місця сучасних бібліотек у суспільстві, спричиняючи до таких результатів:

1) реформування особливостей культурного, соціального, освітнього тощо компоненту бібліотечного обслуговування через модернізацію етичного й комунікативного його складника (розуміння бібліотечної діяльності як конкретного інформаційного продукту, посилення зв'язку вироблених інформаційних продуктів із запитами суспільства, в якому бібліотека функціонує тощо);

2) зміщення акценту бібліотечної діяльності: конвертування бібліотечних закладів із інформаційних на інформаційно-

комунікаційні осередки, шляхом посилення комунікативної культури бібліотечних спеціалістів; 3) приділення основної уваги якості та перевірності вміщених до фонду знань, робота з користувачами у напрямі координування, орієнтування останніх в інформаційному середовищі без замкненості виключно на своїх фондах (посилення аналітико-інформаційної роботи бібліотек, проведення аналізу достовірності інформації, що викладається на певних ресурсах, орієнтування користувачів у перевірених джерелах інформації тощо).

Перспективою окресленого дослідження є подальша розробка особливостей побутування смислу в сучасному інформаційному суспільстві задля отримання міждисциплінарно значущих

даних, що допоможуть посилити зв'язок окремих сфер із індивідуумом, налагодивши відкритий та продуктивний зв'язок із ним та забезпечуючи гармонійне існування людської спільноти.

Список використаних джерел:

1. Пивоварова А. 26 ошибок мышления, из-за которых мы ничего не понимаем : [электронный ресурс] / А. Пивоварова // Лайфхакер. – Электрон. данные. – Режим доступа: <https://lifehacker.ru/2016/12/13/cognitive-bias-1/>. – Название с экрана.
2. Искусство рассказчика : [об Илье Осколкове-Ценципере – мастере рассказа] / под. В. Ченский // Комп'ютер. – 2014. – 17/20 (891/894). – С. 42.
3. Алексеев А. Почему у людей разный болевой порог? : [электронный ресурс] / А. Алексеев // ПостНаука. – Электрон. данные. – Режим доступа: <https://postnauka.ru/faq/71027>. – Название с экрана.
4. Витгенштейн Л. Избранные работы / Л. Витгенштейн; пер. с нем. и англ. В. Руднева. – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2005. – 440 с.
5. Соколов М. Социология вкуса : [электронный ресурс] / М. Соколов // ПостНаука. – Электрон. данные. – Режим доступа: <https://postnauka.ru/video/70988>. – Название с экрана.

Олексій ДОВГАНЬ,
Дипломатична академія
України при МЗС

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто особливості місця та ролі побутування смислу як виразника актуалізації особистості у контексті бібліотечної справи; проаналізовано специфіку врахування цього феномену в бібліотечній практиці на тлі актуалізації бібліотек в сучасних умовах.

Ключові слова: смислу побутування, бібліотеки сучасні, осмислення, читання, комунікація, обслуговування бібліотечне.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены особенности места и роли бытования смысла как выразителя актуализации личности в контексте библиотечного дела; проанализирована специфика учета этого феномена в библиотечной практике на фоне актуализации библиотек в современных условиях.

Ключевые слова: смысла бытование, библиотеки современные, осмысление, чтение, коммуникация, обслуживание библиотечное.